

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№1(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 526 sahifa,
20-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorligini aniqlash	16
<i>Akramova Dildora Ergashboy qizi</i>	
Bola tarbiyasida o'yinning ahamiyati	21
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, O'ktamova Nasiba Ravshan qizi</i>	
O'quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etishning ilmiy asoslari	25
<i>Sobirova Nilufar Azimboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonni tashkil etish	29
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Ko'zibayeva Nasiba O'tkir qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiyani rivojlantirish texnologiyalari	32
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Allaberdiyeva Mardona O'tkirbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni jismoniy tarbiyalash mazmuni va vazifalari.....	37
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Mirsharfova Shahinabegim Saidabbos qizi</i>	
Gandbolchi sportchilarni jismoniy tayyorgarligida harakatli o'yinlarning tarbiyaviy rivojlantiruvchi vazifalari	41
<i>Ibodullayeva Munira Atabek qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda dars samaradorligini oshirishda noan'anaviy usullardan foydalanish samaradorligi.....	44
<i>Yusufaliyeva Gulnora Abduraxmonovna</i>	
Modern Requirements for a Teacher's Pedagogical Skills in the Context of Digital Transformation in Education.....	49
<i>Abira Bakhramova</i>	
Ta'lim muassasalarida o'smir yoshlarning ijtimoiylashuv jarayonini samarali tashkil etishga yordam beruvchi pedagogik omillar va shart-sharoitlar	54
<i>Artikova Gulnoza Xasanovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida iqtisodiy tarbiya berishning nazariy-pedagogik asoslari	57
<i>Mamadaliyeva Nilufar Bahodirovna</i>	
Kognitiv lingvistika va konseptologiya masalalari	60
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Developing Law Students' Writing Competence Through the IRAC Method in Legal English Classes: A Comprehensive Study at TSUL.....	63
<i>Noila Mustafoeva</i>	
Tarixiy obidalarining restavratsiya jarayonlarining o'rganilish tarixi	67
<i>Ochilov Davron Bahodir o'g'li</i>	
Oliy ta'limda baholash jarayonini avtomatlashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanishi.....	72
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Mamadaliyeva Kamolaxon Xayrullo qizi</i>	
Tabiiy yorug'lik va barqaror energiya manbalarini integratsiyalashgan mini home loyihasi.....	76
<i>Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, Qodirjonov Oyatillo Abdulboqi o'g'li</i>	
Talabalarning tarixiy tafakkurini rivojlantirishda madaniy meros vositalarining pedagogik ahamiyati.....	80
<i>Rajabova Matluba Toshkentboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	83
<i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>	
Raqamli kommunikatsiyalarni o'smirlar shaxsiyatining rivojlanishiga ta'siri	86
<i>Shomurotova Nigoraxon Nabijonovna</i>	
Talabalarning chizma geometriya fanini mustaqil bilish faoliyatiga oid kompetensiyalarini "Visio" dasturi vositasida rivojlantirish metodikasi	90
<i>Tashimov Nurlan Erpolatovich</i>	

Shaxslararo munosabatlar – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida.....	94
Uralova Muxabbat Sanjar qizi	
O'zbek tili darslarida raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish tajribasi	98
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Психологическая готовность разведенных людей к вступлению в новый брак и приоритеты при выборе партнера.....	101
Саидвалиева Шодия Рихсихужа кизи	
Воспитание любви к прекрасному у дошкольников в развивающей предметно-пространственной среде: теоретико-методический аспект.....	107
Терехова Ольга Евгеньевна, Темирова Барно Кёмхоновна	
Методика формирования наблюдательности у детей 6–7 лет в процессе целенаправленных прогулок-наблюдений.....	111
Терехова Ольга Евгеньевна, Шокиржоновна Мохира Илхомжон кизи	
Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlash texnologiyalari	115
Artikbayeva Aziza Abror qizi	
Zamonaviy darslarda guruhlarda ishlash metodikasi	118
Berdiyeva Lobar Norqobulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faol rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda STEAM ta'lim texnologiyasidan foydalanish.....	120
Esanova Maysara Umirovna	
Logopediyada axborot texnologiyalarini qo'llash metodlari	124
Feruza Yusupova Akildjanovna	
Axborot texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni va rivojlanish bosqichlari.....	130
Qodirov Farrux Ergash o'g'li, Allanazarova Anora Muxobir qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetentsiyalarini rivojlantirish	134
Umarov Xusniddin	
Bo'lajak talabalarining individual yondashuv asosida kasbiy-ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish	138
Arslonova Gulsora Kurbonovna	
Ona tili darslarida til kompetentsiyasini kognitiv-semantik yondashuv asosida shakllantirish	142
Mo'minova Go'zalxon G'ulamjanovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	147
Maxliyo Turotova Erkin qizi	
Talabalarining kreativligini musiqiy-nazariy fanlar vositasida oshirish samaradorligi	153
Urinova Sabina Shuxrat qizi	
Imijning ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida talqini	160
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna	
Inklyuziv kompetensiya tushunchasining ilmiy-nazariy asoslari	163
Abdubannobova Mahliyo Abdurashid qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emotsional kompetentsiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	167
Abdurasulova Dilnoza Abdug'ani qizi	
Muxammas (taxmis) janrining o'zbek she'riyatidagi tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy poetik talqinlari	170
Avazova Sitara	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligining asosiy shakllari.....	173
Babayeva Dono Razzakovna, Erkinova Madinabonu Otabek qizi, Xolmatova O'g'lioy Tojiddin qizi	
Yangi taraqqiyot davrida talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	177
Botirova Zohida Doniyor qizi	
Logoritmikada sportga asoslangan o'yinlar	180
Dilfuza Ochilova Zayniddinovna	
Jismoniy tarbiyaning o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri (Andijon shahridagi Prezident maktabi tajribasi asosida).....	184
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich	

Bolajak tarbiyachilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashda integrativ yondashuvning zaruriyati	188
Karimova Feruzaxon Zakirovna	
Effective Techniques of Teaching Foreign Language Classes: a Sample of The 4CS Method	191
Khaitmuratova Zarina Sobirdjanovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual imkoniyatlarini tabiat bilan tanishtirish orqali shakllantirish ..	193
Maxmudova Durdona Mirkarimovna	
O'quvchilarning kasbiy ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	196
Mutallibjonov Ma'rufjon	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni kun tartibini to'g'ri tashkil etish	200
Muxtorova Mohira Ma'rufjon qizi	
Aksiologik yondashuv asosida altruistik ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida ijtimoiy faoliyatni amalga oshirish	204
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
O'smirlarda agressiv xulq-atvorini psixologik o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari	207
Norqulova Dildora Shavkat qizi	
Raqamlashtirish jarayonida bo'lajak muhandislarni ishlab chiqarish-texnologik faoliyatiga tayyorlashning dasturiy-metodik ta'minoti	211
Nurov O'tkir Xudoyberdiyevich	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etilish	214
O'roqova Zilola Salomovna	
Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida amaliy tayyorgarlik tushunchasi va uning mazmun-mohiyati.....	217
Qaramanov Obid Xudayberdiyevich	
Pedagoglar uchun sun'iy intellekt asosidagi shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlari	221
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich	
Talabalarda psixologik moslashuvchanlikda refleksiya mohiyati va kognitiv qobiliyatni rivojlantirish samaradorligi.....	226
Ravshanova Nargiza Norboyevna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integrallashgan mashg'ulotlarni tashkil etish	230
S. Irisova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida marketing faoliyatini tizimli tashkil etishning nazariy asoslari	233
Sadikova Dilafuz Xusanovna, Qo'chqorova Munisa Anvar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning dialogik nutqini xalq ertaklari asosida rivojlantirish	237
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Abduraufova Muxayyo Xabibullo qizi	
Bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik yondashuv	241
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Sanoqulova Gulasal Nurillo qizi	
Sun'iy intellektni tibbiy oliy ta'lim o'quv dasturlarini ishlab chiqishda qo'llash: innovatsion yondashuvlar va tajribalar	246
Toxirova Farida Olimjonovna	
Talabalarni estetik tarbiyalashda milliy xalq o'yinlaridan foydalanish modeli.....	251
Usarov Murodjon Mamarasul o'g'li	
Xalqaro kimyo olimpiadalariga o'quvchilarni tayyorlashda xalqaro baholash tadqiqotlariga asoslangan kreativ topshiriqlar va fanlararo integratsiyadan foydalanish metodikasi	254
Usmanov Baxtiyor Xabibullayevich	
Xoja (Sayyid Poshshoxoja ibn Abdulvahhobxo'ja) va uning asarlarining o'zbek nasridagi o'ri va ahamiyati.....	258
Valijonova Mahzunabonu	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvida diversifikatsiya: tizimli yondashuv va rivojlanish strategiyalari	261
Xakimova Sevara Shavkat qizi	
STEAM texnologiyasini nodavlat ta'lim tashkilotlarida ommalashtirishning ijobiy tomonlari.....	264
Xalokova Maksudaxon Ergashevna, Melnikova Zaynura	
Muhammad Sodik Qoshg'ariy asarlarida ma'naviy-axloqiy tarbiya nazariyasi.....	267
Moxira Niyozqulova Nuraliyevna	

Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili fanini o'qitish kompetentligini rivojlantirish metodikasi (AQSh tajribasi).....	270
<i>Olimjonova Dilnavoz Maribjon qizi</i>	
Xalqaro baholash dasturlari mohiyati va ahamiyati	274
<i>Vohidova Ibodot Hurmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim-tarbiya jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv.....	277
<i>Xujamiyarov Sa'dullo Choriyevich</i>	
Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jamoatchilik nazorati samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish.....	281
<i>Xusanova Dilraboixon Botiraliyevna</i>	
Talabalarining jismoniy tayyorgarligida suzish mashg'ulotlarining ta'siri	285
<i>Zuxriddin Nasibovich Boboshev</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni milliy-ma'naviy qadryatlar asosida tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari	289
<i>Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyevich, Dadabayev Akramjon Askaraliyevich</i>	
Использование чат-ботов в образовательном процессе.....	294
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир кизи</i>	
Формирование гендерной культуры детей старшего дошкольного возраста в контексте государственной стратегии Узбекистана	298
<i>Намазбаева Лола Закировна, Тиллабаева Малика Хабибуллаевна</i>	
STEAM технологии в дошкольном образовании	302
<i>Садикова Дилафруз Хусановна</i>	
Системная модель социально-эмоционального обучения в Узбекистане: интеграция подходов, основанных на школьном образовании и партнерстве семьи и школы	307
<i>Санакулова Нигора</i>	
Oila qurish yoshidagi talabalar psixologik xususiyatlari.....	311
<i>Qo'ziyeva Gulzoda Shermat qizi</i>	
Ingliz tili nutq faoliyati turlarini rivojlantirishda leksik-assotsiativ tarmoqlardan foydalanishning lingvodidaktik asoslari.....	315
<i>Mirzakamolova Maftuna Rahimjon qizi</i>	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari.....	318
<i>Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda ona tili mashqlarining roli	321
<i>Boltayeva Guzal Tolibovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish	324
<i>Ziyayeva Umida Turaxodjayevna</i>	
Maktabgacha hamda boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar jismoniy tarbiyasi tizimini modernizatsiya qilishning innovatsion istiqbollari	327
<i>A'zamov Ruhullo Mahmudjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda informatika fanini o'qitishning maqsadlari va vazifalari.....	333
<i>Alikulova Bibisora Abdulvokhobovna</i>	
Bola shaxsini rivojlantirishda axborot-kommunikatsion texnologiyalarning pedagogik ahamiyati	336
<i>Azimova Dilnoza Sherzodovna</i>	
Raqamli didaktika sharoitida oliy ta'limni raqamlashtirishning nazariy asoslari va pedagogik xususiyatlari	339
<i>Berdikulova Shaxnoza Erkinjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining aqliy qobiliyatini shakllantirishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarda shaxmat o'yinidan foydalanish imkoniyatlar	343
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i>	

O'zbek tilidagi "kasb-hunar" va "lavozim-amal" konseptlarining hozirgi zamon o'zbek tili konseptosferasidagi o'rni.....	348
Dexqonova Muattarxon Ilxomovna	
O'quv jarayonida ijtimoiy tarmoqlar orqali bilim almashishning didaktik imkoniyatlari va metodologik asoslari.....	352
Ernazarov Alisher Ergashevich, Pimkulova Stora Boltayevna	
"Intellekt xarita" yordamida o'quvchilarga qattiq jismlarning solishtirma issiqlik sig'imini mavzusini tushuntirish va ularning to'la fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish.....	358
Eshboboyeva Muxlisa Zavqiy qizi	
Inklyuziv ta'lim texnologiyalari	363
Fayzullayeva Shoira Shorahmatovna	
Oliy pedagogik ta'lim tizimida hamkorlikda ta'lim nazariyasi va amaliyoti	366
Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna	
Hikoya tuzishga o'rgatish maktabgacha yoshdagi bolalarning bog'lanishli nutqini rivojlantirishning muhim vositasi sifatida.....	369
Imixanova Nodira Saidburxon qizi	
Professional Competency Development of Future English Language Teachers: A Framework for the 21 st Century	374
Kamoldin Tadjiboyev	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari.....	378
Nosirova Dilfuza	
Inklyuziv sinf muhitida zaif eshituvchi bolalar bilan musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy yondashuvlari.....	383
Qizlarxon Isomova	
Raqamli ta'lim muhitida mustaqil ta'limni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar	389
Shabdullayeva Lazokatxon Orifbekovna	
Boshlang'ich sinflarda perimetr, yuza va hajmni o'rganish metodikasi samaradorligini shakllantirish	392
Shodmonova Madina Otabek qizi	
Chiziqli operatorlarning spektral xossalari	398
Sultonboyeva Zuhra Bobomurod qizi	
Qisqa masofaga yuguruvchilar ish qobiliyatini oshirish usullari.....	402
Utayev Z. M.	
Neyropedagogik yondashuv asosida 9–11 yoshli o'quvchilarda ingliz tilida matnni o'qib tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda ijro funksiyalarining o'rni	408
Xolboyeva Nodiraxon Abdumalik qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash muammosining dolzarbligi.....	413
Yo'ldosheva Dilnura Nizomjon qizi	
Bo'lg'usi tarbiyachilarda grafik organayzerlar vositasida ekologik tarbiyani shakllantirish usullari	416
O. Xo'janiyozova, Yuldashova Sanamjon Bobomurod qizi	
Взаимодействие воспитателей и родителей в процессе формирования нравственных представлений дошкольников.....	419
Жураева Наргиза Таировна, Абдуллаева Халимахон Дилёрна	
Развитие государственно-частного партнёрства в сфере дошкольного образования Республики Узбекистан	423
Курбанова Нуржамал Бахбергеновна	
Talaba qizlarning jismoniy va funksional tayyorgarligini shakllantirishning ilmiy metodologik asoslari.....	426
M. M. Ma'rufov, Sh. R. Ma'rufova	
Развитие языковых навыков у дошкольников через игровые методы обучения английскому языку	430
Садикова Шоиста Акбаровна	
"Узбекский текст в русской литературе XX–XXI веков..."	433
Сулаймонова Дурдонахон Равшан кизи, Иванова Ирина Николаевна	

Механизмы использования цифровых педагогических технологий для обеспечения непрерывности образовательного процесса учащихся начальных классов в условиях длительного лечения.....	437
Турсунова Д. З., Холлиева Н. Х.	
Патриотическое воспитание будущих педагогов: совершенствование методики формирования любви к родине в условиях профессиональной подготовки.....	440
Шарипова Холида Дехкановна	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining oliy ta'limdagi ahamiyati: universitet talabalari va ta'lim sifatiga ta'siri, global o'zgarishlar.....	444
Mambetniyazov Maksetbay Torebekovich	
Interpretable Artificial Intelligence in Pedagogical Diagnostics and Math Performance Prediction: A Systematic Review of Applications in International Standardized Assessments.....	449
Diana Dushabaeva	
Ona tili ta'limida intellektual ta'lim tizimlaridan foydalanishning metodik tamoyillari (boshlang'ich ta'lim yo'nalishi misolida).....	454
Djakbarova Mahliyo Ibraximjonovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyani multimedia vositalari asosida shakllantirishning metodik shart-sharoitlari.....	457
Moxinur G'ulomova Inomjon qizi	
Talaba qizlarda ijtimoiy faolligini rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	462
Nurmatova Nargiza Ulug'bekovna	
Raqamli ta'lim muhitida mustaqil ta'lim kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari	466
Utayeva Iroda Baxodirovna, Ochilova Namuna Mirzohid qizi	
Interaction Between Teacher and Students in the Process of Mastering University Subjects.....	469
Sadriyev Nizom Najmiddinovich, Usarov Nuriddin	
Концептуальные подходы к исследованию конкурентоспособности университетов	472
Менглиева Индира Баходировна	
Talabalarining ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etishning guruhlar va diskussiyaga asoslangan shakllari (xalqaro tajriba misolida)	475
Xamroyeva Feruza Asrorovna, Ibragimov A'lamjon Amrulloevich	
Ratsional turmush tarzi: nazariy poydevor, psixologik mexanizmlar va amaliy strategiyalar.....	478
Bekmuradov Zarif Xurramovich	
Boshlang'ich sinflarda folklor janrlarini o'qitishda innovatsion pedtexnologiyalardan foydalanish	483
Adizova Nodira Baxtiyorovna	
Dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning funksional–sintaktik xususiyatlari (ingliz va o'zbek tillari misolida).....	488
Artikova Nodirabegim Sanakulovna	
Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini tevarak-atrof bilan tanishtirishda ekologik qadriyatlarining roli.....	492
Ernyazova Manzura Amankeldi qizi	
Boshlang'ich sinf darslarini samarali tashkil etishda pedagogik mahoratning ahamiyati	496
Kamoliddinova Kamolatxon Muxammadjalilovna	
Masofaviy ta'lim jarayonida seven skillsni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari.....	499
Nurmetova Nazokat Baxtiyorovna, Masharipova Durdona Raximbergen qizi	
Teacher Competency and Professional Development in Non-Native English Countries: The Karakalpakstan Perspective.....	506
Mamirbaeva Dina, Pirnazarova Mekhiyban	
Maktabgacha ta'limda rivojlanish markazlari integratsiyasi asosida tayanch kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari	510
Raxmatova Maftuna Uktamjan qizi	
Milliy kurash texnikasi va taktikasi.....	513
Xomudjonova Feruza, Panjiyeva Gulzoda	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish bosqichlari	517
Xurramova Lobarxon Akramjonovna	
Развитие сотрудничества у детей старшего дошкольного возраста в проектной деятельности	521
Аллаева Наргиза Уктамовна	

DIALOGIK NUTQDA TO'LIQSIZ GAPLARNING FUNKSIONAL- SINTAKTIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)

Artikova Nodirabegim Sanakulovna

Samarqand davlat chet tillar instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada dialogik nutqda qo'llaniladigan to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik xususiyatlari ingliz va o'zbek tillari materiallari asosida qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida to'liqsiz gaplarning kommunikativ vazifalari, pragmatik omillarga bog'liqligi, kontekst va vaziyat bilan uzviy aloqasi aniqlanadi. Shuningdek, dialogik muloqotda to'liqsiz gaplarning nutq tejamkorligi, ekspressivlik hamda axborot yetkazishdagi o'rni yoritiladi. Ingliz va o'zbek tillaridagi dialogik birliklar misolida to'liqsiz gaplarning umumiy va farqli jihatlari aniqlanib, ularning funksional-sintaktik tasnifi taklif etiladi. Tadqiqot natijalari qiyosiy tilshunoslik, pragmatika va nutq sintaksisi sohalari uchun ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: dialogik nutq, to'liqsiz gap, funksional sintaksis, pragmatika, kontekst, kommunikativ vazifa, ingliz tili, o'zbek tili.

Abstract: This article examines the functional and syntactic features of elliptical sentences in dialogic speech based on data from the English and Uzbek languages. The study analyzes the communicative functions of elliptical constructions, their dependence on pragmatic factors, and their close connection with context and speech situations. Special attention is paid to the role of elliptical sentences in ensuring speech economy, expressiveness, and effective information transfer in dialogic communication. Through a comparative analysis of dialogic units in English and Uzbek, both common and language-specific characteristics of elliptical sentences are identified, and a functional-syntactic classification is proposed. The findings of the research contribute to the fields of comparative linguistics, pragmatics, and discourse syntax.

Key words: dialogic speech, elliptical sentences, functional syntax, pragmatics, context, communicative function, English, Uzbek.

Аннотация: В данной статье рассматриваются функционально-синтаксические особенности неполных предложений в диалогической речи на материале английского и узбекского языков. В ходе исследования анализируются коммуникативные функции неполных предложений, их зависимость от прагматических факторов, а также роль контекста и речевой ситуации. Особое внимание уделяется использованию неполных предложений как средства речевой экономии, выразительности и передачи информации в диалогическом общении. На основе сопоставительного анализа выявляются сходства и различия в функционировании неполных предложений в английском и узбекском языках, а также предлагается их функционально-синтаксическая классификация. Полученные результаты имеют значение для сопоставительного языкознания, прагматики и синтаксиса речи.

Ключевые слова: диалогическая речь, неполное предложение, функциональный синтаксис, прагматика, контекст, коммуникативная функция, английский язык, узбекский язык.

KIRISH

Hozirgi globallashuv sharoitida tillararo muloqotning kengayishi, xorijiy tillarni chuqur va samarali o'rganishga bo'lgan ehtiyojning ortib borishi nutq jarayonining kommunikativ va pragmatik jihatlarini chuqur tadqiq etishni taqozo etmoqda. Xususan, dialogik nutqning tabiiy shakllaridan biri bo'lgan to'liqsiz gaplar tilshunoslikda funksional-sintaktik nuqtayi nazardan alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi. Dialogik muloqotda to'liqsiz gaplar axborotni ixcham, tez va aniq yetkazish vositasi sifatida faol qo'llanilib, nutqning tabiiyligi va dinamikligini ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirish, xorijiy tillarni o'rganish va tilshunoslik sohasida ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim jarayonida zamonaviy ilmiy yondashuvlar, innovatsion metodlar va ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurligi ta'kidlangan. Shuningdek, "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi Qonun ilmiy tadqiqotlarning nazariy va amaliy ahamiyatini oshirish, fundamental va amaliy izlanishlarni rivojlantirishga qaratilgan muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, respublikada xorijiy tillarni o'rganish sifatini oshirish, til ta'limini xalqaro standartlar asosida rivojlantirishga qaratilgan Prezident farmonlari va qarorlarida lingvistik tadqiqotlarni chuqurlashtirish, qiyosiy tilshunoslik hamda pragmatik tahlilga asoslangan ilmiy izlanishlarni kengaytirish muhim vazifa sifatida belgilangan. Ushbu normativ-huquqiy hujjatlar ingliz va o'zbek tillarida dialogik nutqning funksional-sintaktik xususiyatlarini qiyosiy o'rganish, xususan, to'liqsiz gaplarning kommunikativ imkoniyatlarini tahlil qilish uchun mustahkam metodologik asos yaratadi. Shu nuqtayi nazardan, dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik xususiyatlarini ingliz va o'zbek tillari misolida qiyosiy tahlil qilish nafaqat nazariy tilshunoslik, balki amaliy til ta'limi, tarjimashunoslik va nutq madaniyati sohalari uchun ham dolzarb hisoblanadi. Mazkur tadqiqot dialogik muloqotda to'liqsiz gaplarning pragmatik vazifalarini, ularning kontekst va nutq vaziyati bilan bog'liqligini ochib berishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik xususiyatlarini ingliz va o'zbek tillari materiallari asosida aniqlash hamda qiyosiy tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida tilshunoslikning zamonaviy nazariy yondashuvlari va empirik tahlil usullaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqotning asosiy metodologik asosini qiyosiy-tahliliy usul tashkil etib, ushbu usul yordamida ingliz va o'zbek tillaridagi dialogik nutqda uchraydigan to'liqsiz gaplarning strukturaviy hamda funksional jihatlarini taqqoslab o'rganildi. Qiyosiy tahlil orqali har ikki til uchun xos bo'lgan umumiy va farqlovchi xususiyatlar aniqlandi. Shuningdek, tadqiqotda deskriptiv (tasviri) usul qo'llanilib, dialogik birliklarda uchraydigan to'liqsiz gaplar tasniflandi, ularning sintaktik tuzilishi va nutqdagi qo'llanish holatlari tavsiflandi. Ushbu usul to'liqsiz gaplarning dialogik nutqdagi faol modellari hamda ularning funksional yuklamasini aniqlash imkonini berdi.

To'liqsiz gaplarning nutq jarayonidagi kommunikativ va pragmatik vazifalarini ochib berishda kontekstual tahlil usuli muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu yondashuv orqali to'liqsiz gaplarning ma'nosi faqat grammatik tuzilma bilan emas, balki nutq vaziyati, suhbat ishtirokchilari va oldingi replika bilan uzviy bog'liqligi asosida shakllanishi aniqlandi. Bundan tashqari, dialogik nutqning dinamik xususiyatlarini hisobga olgan holda pragmatik tahlil usulidan foydalanildi. Mazkur usul yordamida to'liqsiz gaplarning nutq tejamlorligi, ekspressivlik, baholash va ta'sirchanlik kabi kommunikativ funksiyalari aniqlanib, ularning dialogik muloqotdagi o'rni yoritildi. Tadqiqotda olingan til materiallari badiiy asarlar, dramatik dialoglar, zamonaviy publitsistik matnlar hamda og'zaki nutq namunalaridan tanlab olindi. Tahlil jarayonida induktiv va deduktiv yondashuvlar uyg'unlashtirilib, alohida misollardan umumiy xulosalar chiqarish hamda nazariy qoidalarni amaliy materiallar bilan asoslashga erishildi. Mazkur metodlar majmuasi tadqiqot natijalarining ishonchiligi va ilmiy asoslanganligini ta'minlab, dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik xususiyatlarini har tomonlama yoritish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan qiyosiy-funksional tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz va o'zbek tillarida dialogik nutqda to'liqsiz gaplar yuqori darajada faol qo'llanilib, ularning mavjudligi nutqning tabiiyligi, ixchamligi va kommunikativ samaradorligini ta'minlaydi. Tadqiqot davomida har ikki tilda to'liqsiz gaplarning strukturaviy va funksional jihatdan muayyan o'xshashliklar va farqlarga ega ekanligi aniqlandi. Birinchidan, dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning asosiy qismi oldingi replika yoki kontekst asosida tiklanadigan sintaktik birliklar ekanligi kuzatildi. Ingliz va o'zbek tillarida bunday gaplar ko'pincha ega, kesim yoki ikkilamchi bo'laklarning tushirilishi orqali yuzaga kelib, ma'no nuqtayi nazaridan to'liq tushuniladigan kommunikativ birlik sifatida namoyon bo'ladi. Bu holat dialogik nutqda kontekstning hal qiluvchi rol o'ynashini tasdiqlaydi. Ikkinchidan, tadqiqot natijalari to'liqsiz gaplarning kommunikativ vazifalari rang-barang ekanligini ko'rsatdi. Ular dialog jarayonida javob qaytarish, tasdiqlash yoki inkor etish, aniqlashtirish, baholash hamda emotsional munosabatni ifodalash kabi funksiyalarni bajaradi. Ayniqsa, qisqa javob replikalarida to'liqsiz gaplar nutq tejamlorligi va tezkor axborot almashinuvi vositasi sifatida namoyon bo'ldi.

Uchinchidan, ingliz tilida to'liqsiz gaplar ko'proq elliptik konstruksiyalar shaklida, ya'ni yordamchi fe'llar, ega yoki asosiy fe'lning tushirilishi orqali yuzaga kelishi aniqlandi. O'zbek tilida esa to'liqsiz gaplar asosan kesim yoki ega tushirilgan holda, suhbat vaziyati va oldingi nutq birligi asosida shakllanadi. Bu farq tillarning grammatik tuzilishi va tipologik xususiyatlari bilan izohlanadi. To'rtinchidan, pragmatik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, to'liqsiz gaplar dialogik nutqda ekspressivlik va ta'sirchanlikni kuchaytiruvchi vosita sifatida faol ishlatiladi. Ayniqsa, bahs, munozara yoki hissiy holat kuchli bo'lgan muloqotlarda to'liqsiz gaplar suhbatdoshning ichki munosabatini ixcham va aniq ifodalash imkonini beradi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik tasnifi aniqlashtirildi. Natijalarga ko'ra, dialogik nutqda uchraydigan to'liqsiz gaplar asosan: kontekstual to'liqsiz gaplar, vaziyatga bog'liq to'liqsiz gaplar, javob xarakteridagi to'liqsiz gaplar sifatida tasniflanishi mumkin. Olingan natijalar dialogik nutqda to'liqsiz

gaplarning ingliz va o'zbek tillarida muhim funksional-sintaktik birlik ekanligini, ularning kommunikativ jarayonda samarali nutqiy vosita sifatida xizmat qilishini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari qiyosiy tilshunoslik va nutq sintaksisi doirasida nazariy xulosalar chiqarish hamda amaliy tadqiqotlar olib borish uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot natijalari dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan avvalgi ilmiy qarashlarni tasdiqlash bilan birga, ularni qiyosiy tilshunoslik nuqtayi nazaridan yanada kengaytiradi. Olingan natijalar dialogik nutqning asosiy belgilaridan biri sifatida kontekstga tayangan sintaktik ixchamlik va pragmatik maqsadga yo'naltirilganlikni ko'rsatadi.

Birinchidan, to'liqsiz gaplarning dialogik nutqda faol qo'llanishi tilshunoslikda shakllangan nutqning iqtisodiyiligi (speech economy) tamoyili bilan to'liq mos keladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz va o'zbek tillarida suhbat ishtirokchilari axborotni to'liq grammatik shaklda emas, balki vaziyat va oldingi replika orqali tiklanadigan birliklar yordamida yetkazishni afzal ko'radilar. Bu holat dialogik nutqning monologik nutqdan farqli ravishda, ko'proq pragmatik omillarga tayangan holda tashkil etilishini tasdiqlaydi.

Ikkinchidan, aniqlangan funksional farqlar tillarning tipologik xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq ekanligi ko'rsatildi. Ingliz tilida to'liqsiz gaplarning ko'proq elliptik konstruksiyalar shaklida yuzaga kelishi analitik tuzilmaning ustuvorligi bilan izohlanadi. O'zbek tilida esa to'liqsiz gaplar sintetik xususiyatlarga ega bo'lib, ko'pincha kesim yoki ega tushirilgan holda ifodalanadi. Bu jihat ikki tilning grammatik tizimi dialogik nutqda turlicha realizatsiya qilinishini ko'rsatadi.

Uchinchidan, pragmatik tahlil natijalari to'liqsiz gaplarning nafaqat grammatik hodisa, balki kommunikativ strategiya sifatida ham qaralishi zarurligini ko'rsatdi. Dialog jarayonida bunday gaplar suhbatdoshning munosabati, bahosi, roziligi yoki noroziligini tez va ta'sirchan ifodalashga xizmat qiladi. Ayniqsa, hissiy holat kuchli bo'lgan vaziyatlarda to'liqsiz gaplar nutqning ekspressivligini oshiruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, tadqiqot natijalari kontekst va vaziyat omillarining to'liqsiz gaplar semantikasini shakllantirishdagi rolini yana bir bor tasdiqlaydi. To'liqsiz gaplar ko'pincha mustaqil ma'noga ega bo'lmay, oldingi replika yoki umumiy nutq vaziyatiga tayanadi. Bu esa ularni an'anaviy sintaktik yondashuvdan ko'ra funksional-pragmatik nuqtayi nazardan tahlil qilish maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi.

1-jadval: Dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik xususiyatlari (ingliz va o'zbek tillari misolida)

№	Tahlil mezonlari	Ingliz tilida	O'zbek tilida
1	To'liqsiz gapning ta'riflari	Oldingi replika yoki kontekst asosida tiklanadigan elliptik gap	Nutq vaziyati va oldingi gapga tayangan holda to'liq bo'lmagan gap
2	Asosiy shakllanish usuli	Ellipsis (ega, yordamchi fe'l yoki asosiy fe'l tushiriladi)	Ega yoki kesim tushirilishi orqali
3	Dialogik nutqda qo'llanish chastotasi	Juda yuqori (kundalik suhbat va dramatik dialoglarda)	Juda yuqori (og'zaki va badiiy dialoglarda)
4	Kontekstga bog'liqligi	Kuchli: ma'no asosan oldingi replika orqali aniqlanadi	Juda kuchli: vaziyat va suhbat sharoiti muhim
5	Asosiy kommunikativ funksiyasi	Javob berish, tasdiqlash, inkor, aniqlashtirish	Javob, baholash, munosabat bildirish
6	Pragmatik vazifasi	Nutq tejamkorligi va tezkorlik	Ekspressivlik va ta'sirchanlik
7	Sintaktik xususiyati	Analitik tuzilishga mos elliptik konstruksiyalar	Sintetik tuzilishga xos qisqartirilgan birliklar
8	Ekspressivlik darajasi	O'rtacha, intonatsiya orqali kuchayadi	Yuqori, intonatsiya va kontekst orqali
9	Javob replikalarida qo'llanishi	Yes. / Sure. / Probably.	Bo'ldi. / Mumkin. / Balki.
10	Tarjimadagi muammo	Ellipsisni to'liq gapga aylantirish zarurati	Kontekstni saqlagan holda ixcham tarjima
11	Funksional-sintaktik turi	Kontekstual va strukturaviy elliptik gaplar	Kontekstual va vaziyatga bog'liq to'liqsiz gaplar

Bundan tashqari, aniqlangan funksional-sintaktik tasnif mavjud ilmiy yondashuvlarni to'ldiradi. Tadqiqot davomida ajratilgan kontekstual, vaziyatga bog'liq va javob xarakteridagi to'liqsiz gaplar dialogik nutqning real amaliy ko'rinishlarini yanada aniqroq ifodalash imkonini beradi. Ushbu tasnif dialogik nutqni o'rganishda, ayniqsa, qiyosiy tahlil va tarjimashunoslik sohalarida samarali qo'llanishi mumkin.

XULOSA

Mazkur tadqiqot dialogik nutqda to'liqsiz gaplarning funksional-sintaktik xususiyatlarini ingliz va o'zbek tillari misolida qiyosiy tahlil qilishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari dialogik muloqotda to'liqsiz gaplar muhim kommunikativ birlik sifatida faol qo'llanilishini hamda ularning nutq jarayonida samarali axborot almashinuvini ta'minlashini tasdiqladi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, to'liqsiz gaplar dialogik nutqda kontekst va vaziyatga tayangan holda shakllanib, grammatik jihatdan to'liq bo'lmaganiga qaramay, ma'no va kommunikativ vazifa nuqtayi nazaridan to'laonli nutqiy birlik sifatida namoyon bo'ladi. Ingliz va o'zbek tillarida to'liqsiz gaplarning qo'llanishi nutq tejamkorligi, tezkorlik va ekspressivlik kabi umumiy funksional xususiyatlarga ega ekanligi aniqlandi. Shu bilan birga, qiyosiy tahlil natijalari tillar o'rtasida muayyan farqlar mavjudligini ham ko'rsatdi. Ingliz tilida to'liqsiz gaplar asosan elliptik konstruksiyalar ko'rinishida namoyon bo'lsa, o'zbek tilida ular ko'proq kesim yoki ega tushirilishi orqali yuzaga keladi. Bu farqlar tillarning tipologik va grammatik xususiyatlari bilan izohlanadi hamda dialogik nutqning har bir tilda o'ziga xos tarzda tashkil etilishini ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida to'liqsiz gaplarning kommunikativ, pragmatik va ekspressiv funksiyalari aniqlanib, ularning dialogik nutqdagi o'rni asoslab berildi. Shuningdek, kontekstual, vaziyatga bog'liq va javob xarakteridagi to'liqsiz gaplar kabi funksional-sintaktik tasnif taklif etildi. Ushbu tasnif dialogik nutqni o'rganishda va qiyosiy tilshunoslik tadqiqotlarida samarali qo'llanishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot dialogik nutqda to'liqsiz gaplarni faqat sintaktik qisqartma sifatida emas, balki kommunikativ maqsadga xizmat qiluvchi, kontekst va pragmatik omillar bilan belgilanadigan muhim nutqiy hodisa sifatida talqin qilish zarurligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari funksional sintaksis, pragmatika, qiyosiy tilshunoslik hamda til ta'limi va tarjimashunoslik sohalarida muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi. Ta'lim to'g'risidagi qonun. – Toshkent, 2020. – 34 b. <https://lex.uz/docs/-5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi. Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risidagi qonun. – Toshkent, 2019. – 28 b.
3. Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan E. Longman Grammar of Spoken and Written English. – London: Longman, 1999. – 1204 p.
4. Brown G., Yule G. Discourse Analysis. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 288 p.
5. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 472 p.
6. Cutting J. Pragmatics and Discourse. – London: Routledge, 2002. – 208 p.
7. Halliday M. A. K., Hasan R. Cohesion in English. – London: Longman, 1976. – 374 p.
8. Levinson S. C. Pragmatics. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 420 p.
9. Mahmudov N. Til va nutq. – Toshkent: O'qituvchi, 2017. – 156 b.
10. Nurmonov A. O'zbek tilshunosligining dolzarb masalalari. – Toshkent: Akademnashr, 2020. – 198 b.
11. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. – London: Longman, 1985. – 1779 p.
12. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli grammatikasi. – Toshkent: Fan, 2016. – 280 b.
13. Sacks H., Schegloff E., Jefferson G. A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. // Language. – 1974. – Vol. 50, No. 4. – P. 696–735.
14. Safarov Sh. Pragmatika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 224 b.
15. Yo'ldoshev B., Madvaliyev A. Hozirgi o'zbek tili. Sintaksis. – Toshkent: Fan, 2018. – 312 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.